

Antwoord van Gedeputeerde Staten op vragen van

B.J. Nootenboom (CDA)
(d.d. 24 juni 2024)

Nummer
4109

Onderwerp
Religieus Erfgoed

Aan de leden van Provinciale Staten

Toelichting vragensteller

Veel gemeenten in onze provincie hebben met behulp van rijkssubsidie een kerkenvisie opgesteld. De indruk bestaat dat deze visies niet verder gaan dan het noteren van de feitelijke situatie van religieus erfgoed in de gemeente zonder dat er een visie wordt neergelegd hoe de instandhouding van deze religieuze gebouwen langjarig kan worden bevorderd. Het valt overigens op dat de meeste kerkenvisies niet online zijn te raadplegen.

De provincie Zuid-Holland kent een aanjager herbestemmen rijksmonumenten die zich naast het helpen van eigenaren om een nieuwe bestemming van hun monument te vinden, ook inzet voor monumentale gebouwen die geen rijksmonument zijn.

Soms staat gemeentelijke regelgeving een herbestemming in de weg, soms staan kerkelijke regels een (gedeeltelijke) herbestemming in de weg. Dit is bijvoorbeeld het geval in de Rooms-Katholieke Kerk waar de lokale parochiebestuurders afhankelijk zijn van bisschoppelijke toestemming. Het uitblijven van dergelijke toestemming tot (gedeeltelijke) herbestemming zou op termijn (na het onttrekken van de kerk aan de eredienst) ongewenste effecten op het religieus erfgoed kunnen hebben.

- 1. Welke rol heeft de provinciale aanjager herbestemming rijksmonumenten bij het in beeld brengen van knelpunten bij herbestemming van religieus erfgoed (rijks- en gemeentelijke monumenten) in onze provincie?*

Antwoord

De provinciale aanjager zet zich in over de gehele breedte van leegstaande en leegkomende rijksmonumenten, waar onder kerken. De aanjager richt zich niet op gemeentelijke monumenten van welke aard ook. De afgelopen vier jaar is er één "advies op maat" vertrekt. Deze had betrekking op de RK Hildegardiskerk te Rotterdam. Wél is er bij veel meer kerken ondersteuning en advies verzorgd, te weten:

- Antoniuskerk, RK, Leiden (gem. Leiden);
- Bartholomeus kerk, RK, Poeldijk (gem. Westland);
- Grote kerk, PKN, Maassluis (gem. Maassluis);
- Grote Kerk, PKN, Vlaardingen (gem. Vlaardingen);
- Johannes de Doperkerk, RK, Leimuiden (gem. Kaag en Braassem);
- Petrus' Bandenkerk, RK, Overschie (gem. Rotterdam);

- Petruskerk, RK, Leiden (gem. Leiden);
- Protestantse kerk Tinte, PKN, Tinte (gem. Voorne aan Zee);
- Steigerkerk, RK, Rotterdam (gem. Rotterdam).

Tenslotte is de aanjager betrokken geweest als klankbord bij het opstellen van de kerkenvisie van de gemeente Gouda voor het opstellen van hun kerkenvisie.

2. *Welk beeld heeft GS van de opgestelde gemeentelijke kerkenvisies? Graag ontvangen we een overzicht van de opgestelde visies.*

Antwoord

De provincie Zuid-Holland heeft na de provincie Flevoland het laagste percentage gemeenten dat een kerkenvisie heeft opgesteld, namelijk 54%. Ofwel: 27 van de - inmiddels - 50 gemeenten. GS heeft geen volledig beeld van de kwaliteit (omvang, ambitieniveau, doorwerking etc.) van de opgestelde kerkenvisies. Toch zijn er wel een aantal dingen over te zeggen.

De Zuid-Hollandse kerkenvisies zijn door een groot aantal partijen opgesteld, w.o. Coup Urban Producers, KAAder Advies BV, individuele gemeenten en andere bedrijven. Elke opsteller heeft eigen accenten gelegd, zoals COUP op de concrete verwachting t.a.v. welke kerken aan het gebruik onttrokken zullen worden en welke niet en welke opties daarvoor bestaan en KAAder over het betrekken van de omgeving bij kerkgebouwen. De gemeentelijke kerkenvisies variëren in de mate waarin het bestuur erbij betrokken is (positief) of in mindere mate (minder positief voor de doorwerking). In alle gevallen gaat het werk nu pas beginnen. Want hoe worden de kerkenvisies geïmplementeerd in de gemeentelijke omgevingsvisies? Welke instrumenten zetten gemeenten (en soms ook de provincies) in? En hebben de gemeenten ook geld gereserveerd voor de uitvoering van de kerkenvisies? Dat is landelijk ook nog een aandachtspunt van zorg, waar op 28 november aanstaande het Rijk een bijeenkomst over aan het organiseren is.

De gemeenten die in Zuid-Holland de decentrale uitkering voor het opstellen van een kerkenvisie hebben aangevraagd, zijn: Albrandswaard, Alphen aan den Rijn, Barendrecht, Bodegraven-Reeuwijk, Brielle, Delft, Den Haag, Dordrecht, Gouda, Kaag en Brasem, Katwijk, Leiden, Leidschendam-Voorburg, Midden-Delfland, Nieuwkoop, Nissewaard, Noordwijk, Ridderkerk, Rotterdam, Schiedam, Vlaardingen, Voorschoten, Waddinxveen, Wassenaar, Westland, Zoetermeer en Zuidplas.

3. *Zijn er naast de Rooms-Katholieke kerkgenootschappen nog andere gebruikers van religieus erfgoed in Zuid-Holland waar kerkelijke regels herbestemming mogelijk lastig maken? Zo ja: wat kan GS hieraan doen?*

Antwoord

Dat is ons niet volledig bekend. Bij de Oud-Katholieke kerk is er ook sprake van een sacrale ruimte, maar qua geloofsopvatting is dit kerkgenootschap in alle opzichten veel 'liberaler' dan de Rooms-katholieke kerk waar zij zich in 1723 de facto van afsplitsten. Ook binnen de Orthodoxe kerkgenootschappen (Grieks-Orthodox, Georgisch-Orthodox, Roemeens-Orthodox, Servisch-Orthodox etc.) is het kerkgebouw de ruimte waar de Goddelijke Liturgie wordt gecelebreerd en als zodanig een heilige ruimte is. Hun aantal is echter – net als bij de Oud-Katholieke kerken – zeer beperkt, waardoor het de vraag is of GS hier iets aan kan of moet doen. Bij de vele protestantse denominaties spelen de kerkelijke regels niet of nauwelijks een rol ten aanzien van herbestemming. Bij hen is het kerkgebouw geen sacrale ruimte, maar primair een 'praktische' plek van samenkomst voor de geloofsgemeenschap. Het is ons niet bekend t.a.v. niet-westerse religies, maar deze religies zijn veelal groeiende, waardoor het probleem van herbestemming niet of minder aan de orde is.

4. *Wat is de rol van het Platform Religieus Erfgoed Zuid-Holland bij herbestemming van religieus erfgoed?*

Antwoord

Het Platform *an sich* heeft geen directe rol bij herbestemming van religieus erfgoed. De aldaar aanwezige partijen hebben een individuele verantwoordelijkheid. Wel wordt er regelmatig over dit onderwerp gesproken en wordt er informatie uitgewisseld over nieuwe initiatieven, beleid, wet- en regelgeving. Ook wordt gekeken naar mogelijkheden waarbij een van de aangesloten partijen het voortouw neemt, zoals het Erfgoedhuis Zuid-Holland dat als organisatie meer capaciteit heeft dan bijvoorbeeld een kleine kerkelijke stichting of een privépersoon. Bovendien denkt het Platform zelf na om tot een slagvaardigere organisatie te komen met meer uitvoerend vermogen en een mogelijk jaarprogramma.

Den Haag, 9 juli 2024

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland,
secretaris, plv. voorzitter,

drs. M.J.A. van Bijnen MBA M.E. van Leeuwen